

SFAH

Arbejderhistorieprisen

Ved et arrangement i Arbejdermuseets festsal den 19. januar 2006 blev Arbejderhistorieprisen 2005 uddelt. Arbejderhistorieprisen skal ”inspirere til og fremme studiet af arbejderklassen og arbejderbevægelsens historie og kultur”. Bag prisen står Selskabet til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie og Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.

Arbejderhistorieprisen gik til to vidt forskellige afhandlinger af de i alt 13 indsendte; hermed afspejles den store bredde i emner og forskningsmetoder i dagens arbejderhistorieforskning.

Mette Mortensen fik prisen for sit speciale ved RUC, *Kvindelig liv i Peder Madsens gang. En undersøgelse af udvalgte kvinders vilkår, strategier og muligheder i en københavnsk gade omkring 1870*. I afhandlingen levendegøres arbejderkvinderne og deres familiers liv på den tid, hvor den danske arbejderbevægelse blev født. På baggrund af et stort kildemateriale rekonstrueres arbejderkvindelivet i Peder Madsens gang omkring 1870, så man

kan lugte fattigdommen i de usle boliger. Men de enkelte livshistorier giver også et fantastisk indblik i kvindernes og deres familiers liv og i kvindernes strategier for at overleve på trods af den ekstreme fattigdom i København under den tidlige industrialisering. Mette Mortensen er nyskabende i sin kombination af metoder og teorier fra kvinde- og kønsforskningen og den nye kulturhistorie. Afhandlingen er et fornemt eksempel på, hvordan mikrohistorien i samspil med ”den store historie” kan afdække nye områder.

Morten Bendix Andersen fik prisen for sit speciale ved Københavns Universitet, *Ungarns opstand 1956 i danskernes erindring. På sporet af nationale erindringsdannelse i Danmark 1948-1968*. Afhandlingen er et forfriskende indspark i debatten om den kolde krig. Morten Bendix Andersen skriver selv, at hans speciale er en undersøgelse af, hvordan den danske befolkning skabte mening med fortiden under den kolde krig. Temaet er de danske initiativer til støtte for ungarenes opstand mod russerne i 1956. Det var bl.a. de kendte tv-udsendelser, som kom til at

De to vindere af Arbejderhistorieprisen 2005, Morten Bendix Andersen og Mette Mortensen – Foto: Arbejdermuseet

Redaktion:
Bjørn Schreiber Pedersen

danne mønster for indsamlinger årtier frem. Kampen om den danske "eneret" til solidaritet med de trængte ungarere stod mellem socialdemokrater og fagbevægelse over for borgerlige kredse, og den udkæmpedes bl.a. på talerstolen i Folketinget og i Mindelunden i Ryvangen. Undersøgelsen kommer ind på, at samtidig med at "vi danskere" støttede ungarernes kamp for frihed, dyrkede vi også billedet af os selv som godgørende mennesker, og vi blev på en måde alle frihedskæmpere.

Peter Ludvigsen

Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv

Forskningsprojekter

Samfundskritik og utopi i 1960'ernes og 1970'ernes Danmark

"Det bevæger sig, når vi går..." Samfundskritik og utopi i 1960'ernes og 1970'ernes Danmark er fællestitlen på et større forskningsprojekt, der netop er påbegyndt på Institut for historie og samfundsforhold ved Roskilde Universitetscenter. Projektet er ledet af professor ph.d. Anette Warring, og projektgruppen udgøres i øvrigt af ph.d.-stipendiaterne Anne Stadager og Karen S. Bjerregaard samt et endnu ikke fastlagt ph.d.-projekt.

"1968" udgør på mange måder et mytisk og forkættet sprogligt ikon for det kulturelle og politiske opbrud, der rækker bagud i 1960'erne og fremad i 1970'erne. Som identitetsbærende erindringssted er det omstridt og udgør en vigtig reference i den aktuelle samfundsdebat for nærmest alle centrale karakteristika ved det moderne Danmark, posi-

tive som negative. Fælles er imidlertid, at de kulturelle forandringer, som ikke bare Danmark men hele den vestlige verden gennemløb, tilskrives afgørende betydning for samfundenes videre udvikling. Perioden fungerer altså som central refleksionsbaggrund for mange aktuelle samfundsspørgsmål, hvilket sammen med debattens ofte unuancerede karakter gør historisk udforskning af perioden både relevant og tiltrængt.

Det er projektets formål at identificere kontinuitet og brudflader i det kulturelle og politiske opbrud i 1960'ernes og 1970'ernes Danmark. En række af ungdomsoprørets personer, miljøer og organisationer vil blive fulgt, og det skal afsøges, hvordan de formulerede, praktiserede og iscenesatte samfundskritik og utopier. Konkret vil disse spørgsmål blive udfoldet i fire undersøgelser, herunder tre ph.d.-afhandlinger.

Ph.d.-stipendiat Anne Stadager vil undersøge, hvordan sammenvævningen mellem det åndelige, religiøse og det politiske, forstået både som handlinger og holdninger, kom til udtryk i Ebbe Kløvedal Reichs liv og værk i perioden 1965-79. Et markant hovedspor i Ebbe Kløvedal Reichs liv og værk fra hippie- og stofkulturens opblomstring fra midten af 1960'erne og gennem 1970'erne er en interesse for det åndelige og metafysiske, som vædede sig sammen med et andet markant hovedspor, nemlig hans politiske engagement og tænkning. Den biografiske tilgang giver mulighed for at undersøge, hvordan enkeltindivider, trods dikotomien mellem livsstilsradikalismen og den politiske radikalisme, pendlede mellem en mere indadvendt,

selvfordybende vej og en aktivt konfronterende vej. Projektet er finansieret af Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation og påbegyndes 1. august 2006.

Ph.d.-stipendiat Karen S. Bjerregaard vil undersøge, hvordan inspiration fra og solidaritet med den 3. verden udfoldede sig som en central del af det politiske og kulturelle opbrud i perioden. Rejser til fjerne verdensdele var en vigtig del af ungdomsoprøret, både i stofkulturen og i mere eksplicit politiske miljøer, og i interessen for fjerne himmelstrøg skabtes en forbindelse mellem solidaritet med den 3. verden og kamp for samfundsomvæltning hjemme, politisk som kulturelt. Særligt fokus vil der være på engagementet i forhold til Algeriet, Vietnam, Chile, og Sydafrika, om end sigtet er bredere. En række forskellige aspekter i tidens 3. verdensengagement kan her indfanges, og rækkefølgen indikerer umiddelbart en forandring i udviklingen i interessen for den 3. verden. Studiet af flere overlappende miljøer kan kaste lys over såvel brud som kontinuitet i aktørernes aktiviteter, mål og selvforståelse. Projektet er finansieret af Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation og er påbegyndt 1. februar 2006.

Professor, ph.d. Anette Warring vil se på periodens kollektive samlivsformer som et frugtbar udgangspunkt for at undersøge oprørets kritik af og eksperimenter med dagliglivets organisering og indhold, samt disses forbindelse med udadvendte politiske og kulturelle aktiviteter. Blandt kollektivisternes herskede der ikke enighed om det nærmere indhold i familiekritikken, om hvordan den kollektive livsform skulle praktiseres eller om, hvil-

ken rolle den kunne og skulle spille i en samfundsforanderende strategi. De forskellige positioner og deres forskydninger over tid skal derfor identificeres. Det er kollektivisternes egen formulering, praktisering og iscenesættelse af de kollektive livsformer, som står i centrum, men ved at følge kollektiverne og deres medlemmer vil projektet også lede ind i andre felter, hvor de var aktive. Projektet er påbegyndt 1. februar 2006.

Projektgruppen vil fungere som et aktivt forskningsmiljø og vil undervejs i projektperioden bl.a. arrangere seminarer og workshops knyttet til projektets forskellige temaer og metodiske problemstillinger. Projektets hjemmeside er under udarbejdelse, men vil snarest kunne findes via www.ruc.dk/hist

Arbejderidrætskultur

Aage Hoffmann: Dansk arbejderidrætskultur ca. 1880-1945 med særlig vægt på atletik og cykelsport, ph.d.-afhandling, Danmarks Pædagogiske Universitet, 2005

Afhandlingens forskningsmæssige perspektiv skal bl.a. findes i, at emnet belyses på en ny måde. Der bliver således fokuseret på de kulturmæssige idealer – især forskellige former for nationalfølelse samt det individualistiske kontra det kollektive – der er fremherskende i dansk arbejderidræt i perioden ca. 1880 til 1945. Det sker først og fremmest ved at undersøge tre sociale forhold: dannelsen af dansk national identitet i bykulturens arbejderidræt, forholdet til den fremvoksende nazisme i 1930'erne samt kortlægningen af den egentlige forskel mellem arbejderidrætten og den borgerlige

idræt, selv om der også på det kulturelle plan var forskelle inden for arbejderidrætten.

Den empiriske undersøgelse tager udgangspunkt i tre udvalgte idrætsklubber: Arbejdernes Idræts Klub (AIK 1895), Arbejdernes Bicycle Club (ABC 1894) og Lyngby Cycle Club (LCC 1919). De to cykelklubber (ABC og LCC) var blandt de mest indflydelsesrige inden for datidens cykelsport, mens ABC og AIK fremtræder som eksempler på den begyndende ændring af arbejderidrætten i retning af mere varige og levedygtige organisationer.

De kulturelle forskelle belyses først og fremmest ved at stille skarpt på de udvalgte idrætsklubbers samfundsideologiske og idrætsorganisatoriske fundering, der på et overordnet plan som oftest var forbundet med idrætsledernes dispositioner. Til lige er selskabelighederne og konkurrenceaktiviteterne centrale i undersøgelsen som de sociale former, hvorunder de menige idrætsudøvere havde deres daglige virke, hvorunder klubmentaliteten havde sin sociale base for dannelse, og hvorunder holdninger til det omgivende samfund og til politiske og kulturelle dannelsesidealer kunne udveksles og diskuteres.

I undersøgelsen slås det fast, at arbejderidrætten i den undersøgte periode blev en mere eller mindre synlig medspiller i Socialdemokratiets bevægelse i retning af et reformistisk parti. Det ses udadtil i de ændrede samarbejdsrelationer med borgerlige klubber og Dansk Idræts Forbund (DIF), men ikke mindst i klublivet. De uenigheder, som herskede i arbejderidrættens første år, som bl.a. førte til dannelsen af Arbejdernes Idrætsfor-

bund i 1896, må forstås i en bred samfundsideologisk kontekst og dermed også som en uenighed mellem forskellige dannelsesidealer. Undersøgelsen af klubbernes økonomiske relationer i 1920'erne og 1930'erne viser, hvordan det særlige arbejderidrætslige dannelsesideal holdt sig længst i atletikken, hvorfor AIK blev den klub, som arbejderbevægelsen økonomisk privilegerede frem for ABC, som på dette tidspunkt ikke længere var optaget af at udvikle en selvstændig arbejderidrætslig profil. Disse forskellige udviklinger inden for arbejderidrætten blev tydeliggjort gennem dannelsen af Dansk Arbejder Idrætsforbund (DAI) i 1929, hvilket tillige gav hovedbrud i forhold til Socialdemokratiets nye reformistiske kurs. Skønt enhver forestilling om en alternativ kropskultur i længden måtte opgives, lå der bagved en lang række skarpe diskussioner og uenigheder klubberne og organisationerne imellem.

I mellemkrigstiden blev det tydeligt, at idrætspolitik og samfundsudvikling ikke lod sig adskille. Opfattelsen af henholdsvis amatørisme og professionalisme var tæt knyttet til klubbernes syn på sig selv som en arbejderklub eller ej – ligesom holdningen til sportslige relationer til specielt Tyskland tillige var afhængig af klubbens sportslige linie. Således var det ikke først og fremmest på det sportslige plan, at der fremstod en forskel de tre klubber imellem, men på det organisatoriske og bevidsthedsmæssige plan. Her bliver eksistensen af en selvstændig arbejderidræt synlig. Mange arbejdere betragtede idrætten som et middel i kampen for bedre livsvilkår og ikke som en adgangsbillet til det borgerlige samfund.

Når DAI i 1929 ikke blev en succes – bl.a. i den forstand at forbundet i 1943 blev tilsluttet DIF – skal baggrunden ikke søges specifikt i arbejderidrætten, men i samspillet med den øvrige økonomiske, politiske og kulturelle udvikling og ikke mindst i Socialdemokratiets udvikling i retning af et nationalt folkeparti. Folkeopdragelse (sundhed og samfundsnytte) blev i den forbindelse vigtigere end udvikling af socialistisk bevidsthed. Men skønt arbejderidrætten lod sig integrere i det borgerlige samfund, ligesom relationen til arbejderbevægelsen i mellemkrigstiden blev stadigt svagere, er det samtidig indlysende, at integrationen ikke er fuldkommen. Svækkelsen af den politiske dimension medførte ikke en tilsvarende svækkelse på det kulturelle område. Billedet af et arbejderpræg med en tydelig dansk-national profil understøttes da også af, at der fortsat eksisterer “arbejderklubber”.

Internet

Socialister på Assistens Kirkegård

Assistens Kirkegård, 2200 København N, er ikke blot kirkegården med H.C. Andersen og alle den danske guldalders kunstnere. Det er også her, to generationer af arbejderbevægelsens pionerer hviler. Ifølge Oluf Bertolts bog fra 1938 – *Pioner: Mændene fra halvfyrdsernes arbejderbevægelse* – er en række mænd fra før Pio-perioden begravet på kirkegården, men bortset fra Frederik Dreier lader det desværre til, at alle deres gravsteder er sløjfede. Med undtagelse af “førerne” (Pio-Brix-Geleff)

fra dannelsen af Socialdemokratiet i 1871, er de vigtigste personer fra gennembrudsårenes opbygning af parti, fagbevægelse og Kooperation begravet på Assistens. Fra Stauning og frem – efter 1910 – ligger partilederne på Vestre Kirkegård omkring søen (“Det røde hav”). På Assistens er der alligevel grave nok til at belyse hele arbejderbevægelsens historie fra 1860’erne til vore dage – og der er både socialdemokrater og folk fra venstrefløjen. På kulturnatten i oktober 2005 blev der lavet en rundvisning med titlen “Døde socialister på Assistens”. Denne rundvisning er baggrunden for en emneliste fra Tidsskriftcentret.dk, hvor der linkes til oplysninger om ca. 25 personer.
www.tidsskriftcentret.dk/index.php?id=427

Den 1. maj – Historie og tradition

Tidsskriftcentret.dk har lavet en emneliste om 1.maj-traditionens historie med links til danske og engelsksprogede artikler og sites med materiale om 1. maj-dagen. Da 1. maj også er en dag med festlige indslag, er der i emnelisten et lille afsnit med links til danske 1. maj sange, digte m.v.
www.tidsskriftcentret.dk/index.php?id=225

Leksikon for det 21. århundrede

Leksikon for det 21. århundrede er den noget uhandy titel på det leksikon, som forlaget Solidaritet har på nettet og også udgiver på cd-rom. Forlaget drives af medlemmer af det gamle parti VS, der nu er i Enhedslisten, og leksikonet foregiver ikke neutra-

litet, men er et alternativt leksikon med “3200 opslag på emner, de etablerede leksika slet ikke nævner, eller hvor de skriver noget sludder”. Leksikonet bygger på det nye venstres norske Pax Leksikon (1978-1982).

Leksikonets opslagsord har en meget høj ranking på søgemaskiner, dvs. står højt eller øverst af de mange hits, man får ved søgninger. Udover alfabetiske opslag har leksikonet en række faciliteter. På forsiden af leksikonet er der adgang til seks temaer: arbejderbevægelsen, andre bevægelser, biografier, kvinder & feminisme, marxisme, partier. Og i en vandret menu (bjælke) er anbragt syv tværgående systematiske emnegrupper: personer, lande, organisationer, arbejde, ideologier, begivenheder, begreber. Der er også en liste over “Dagen i dag”, og der er links til “Historiske runde datoer i år”. Ved opslagsartiklerne står der i en spalte til venstre for artiklerne en række “Se også”-henvisninger til andre relevante artikler. Alt sammen nyttige indgange til leksikonet og inspiration til bedre brug af det.

Som noget nyt er der nu en facilitet, der giver mulighed for kvalitativ forbedring af leksikonet, idet der er kommet et diskussionsforum til hver enkelt opslagsartikel. Der bliver gjort opmærksom på, at “Diskussionsforummet er modereret. Det vil sige, at dit indlæg først lægges ud, når redaktionen har godkendt det.” Der er endnu ikke meget debat om artiklerne, så foreløbig er der ingen fare for, at meterlange debatter vil drukne realoplysninger som links, udgivelser, forskningsoplysninger m.v., der bliver tilføjet i den nye gode facilitet.

www.leksikon.org

Morten Thing – en bibliografi

På *Leksikon for det 21. århundrede* er der også et opslag om Morten Thing. Det fremgår, at han er historiker og dr.phil. og født i 1945. Til hans 60-årsdag blev der lavet en bibliografi på Roskilde Universitetsbibliotek (RUB): *Morten Thing: en bibliografi*. Udarbejdet af Hans Dam Frandsen og Bjarne A. Frandsen. Roskilde, Roskilde Universitetsbibliotek, 2006. 54 s. (Skriftserie fra Roskilde Universitetsbibliotek, 45). Indhold: Bøger, artikler i bøger – Artikler i tidsskrifter og aviser – Arbejderbevægelse, venstrefløj, socialistisk teori – Jødiske forhold, zionisme, Israel/Palæstina – Besættelsen – Pornografi, seksualitet, familiesoologi – Andre artikler – Anmelderen Morten Thing – Politisk Revy – Bidrag til leksika – Morten Thing i Danmarks Radio P1.
www.rub.ruc.dk/rub/omrub/skrserie/skr45.pdf

Som et spin-off produkt lavede Tidsskriftcentret.dk en personressource, som byggede på de tekster af Morten Thing, der er online, hvor indholdet er: biografier, bibliografier og artikler/bøger online.
www.tidsskriftcentret.dk/index.php?id=430

The Socialist Register

Det britiske tidsskrift Socialist Register har en undertitel på sit nye website: "The international loadstone for the international Left since 1964". Måske er det lidt af en overdrivelse, men centralt og vigtigt er tidsskriftet. Som rettelig er en årbog, og det lige fra starten i 1964. En af grundlæggerne er den afdøde

Ralph Miliband, der til 30-års jubilæet i 1994 skrev en artikel om tidsskriftets historie, bl.a. om hvorfor de startede en årbog: Ralph Miliband: Thirty years of The Socialist Register (Socialist Register 1994, s. 1-19).
www.yorku.ca/socreg/miliband94.html

Tidsskriftet har nu fået et nyt website, hvor årbogen ligger online for årene 1964-1999. Der er indholdsfortegnelse, og alle artikler findes som pdf-filer.
www.socialistregister.com

På tidsskriftets gamle site – som lå under York University – ligger stof fra de nyeste numre. Her er dog også gamle årgange med indholdsoversigter og udvalgte artikler i html-format. Men det er altså her, man kan se numrene fra 2000-2005 med indholdsfortegnelse og som minimum forordet til hvert nummer.
www.yorku.ca/socreg/

Jørgen Lund & Bjarne A. Frandsen
Tidsskriftcentret.dk

Udstillinger

Per Ulrich: Verdensbilleder

Tegning, grafik og skulptur fra den danske kunstner Per Ulrichs (1915-1994) rejser til Mexico, Thailand, Marokko og Peru samt den ufrivillige rejse, hvor det hele begyndte – til koncentrationslejr i Tyskland under anden verdenskrig. Over for krigens udmagrede døddninge står lysende hverdagsskildringer fra fremmede lande og en intens interesse for oprindelige kulturer. Det arbejdende menneske fylder

kunsten fra rejserne, og indlevelsen reflekteres i et politisk og kunstnerisk engagement i freddens bevarelse og modstand mod oprustning. Livet og kunsten taler samme sprog – både i et grafikerkollektiv i Mexico, hos Buddhastøberne i Thailand og i Rødovre.
Udstillingen vises på Arbejdermuseet i perioden 21. juni 2006 – 3. september 2006.

Robert Capa: Historiens ansigter

Fotografen Robert Capa var født i Ungarn i en jødisk familie og fik navnet Endre Ernő Friedmann. Hans professionelle navn var inspireret af filmstjernen Robert Taylor og filminstruktøren Frank Capra og viser den sans for glamour, som også var en side af ham. Robert Capa døde 40 år gammel, da han trådte på en mine i 1954 under den franske kolonikrig i Indokina (Vietnam). Han var som ung i 1930'erne dybt engageret i kampen mod fascismen, og da politikken spillede fallit og blev til krig, så han sin opgave her; Capas politiske fotoreportager fra den spanske borgerkrig blev bragt i tidens førende billedmagasiner. Herfra stammer billedet af soldaten i det øjeblik, han bliver ramt af det dræbende skud. Det og mange andre vises i udstillingen, som Arbejdermuseet får fra det internationale fotobureau Magnum i Paris.
Udstillingen vises på Arbejdermuseet i perioden 15. september 2006 – 30. december 2006.

Arbejdermuseet
Rømersgade 22
1362 København K
Tlf: 33 93 25 75
www.arbejdermuseet.dk